

Anonymita darcov v asistovanej reprodukcii vo svetle práva dieťaťa na poznanie pôvodu¹

Donor anonymity in assisted reproduction in the light of the child's right to know their origin

Doc. JUDr. PhDr. Lilla Garayová, PhD., LL.M.

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, lilla.garayova@paneurouni.com

Anotácia

Táto štúdia sa zaoberá právnymi, etickými a psychologickými aspektmi anonymity darcov v asistovanej reprodukcii z perspektívy medzinárodného práva a práv dieťaťa. Vychádzajúc z Dohovoru o právach dieťaťa a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva i Medziamerického súdu pre ľudské práva, analyzuje vývoj chápania práva dieťaťa na poznanie svojho biologického pôvodu ako súčasti jeho identity a ľudskej dôstojnosti. Prostredníctvom komparatívneho prehľadu legislatívnych zmien v rôznych krajinách poukazuje na globálny trend smerom k rušeniu absolútnej anonymity darcov gamét a zavádzaniu identifikovateľného darcovstva. Štúdia argumentuje, že aj keď je nevyhnutné zohľadňovať práva darcov a sociálnych rodičov, v konflikte záujmov má byť prioritou najlepší záujem dieťaťa. Zároveň poukazuje na etické dilemy, riziká genealogického zmätku a praktickú neudržateľnosť anonymity v dobe genetických databáz. Výsledkom analýzy je podpora legislatívnych modelov, ktoré citlivo vyvažujú práva všetkých zúčastnených, pričom kladú dôraz na transparentnosť, identitu a blaho dieťaťa ako centrálnu hodnotu.

Annotation

This study examines the legal, ethical, and psychological dimensions of donor anonymity in assisted reproduction from the perspective of international law and children's rights. Drawing on the Convention on the Rights of the Child and the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights, it analyzes the evolving recognition of the child's right to know their biological origins as an essential component of identity and human dignity. Through a comparative overview of legislative developments in various countries, the study highlights a global trend toward ending absolute donor anonymity and introducing identifiable donation systems. It argues that while the rights of donors and social parents must be respected, the best interests of the child should prevail in cases of conflicting interests. The paper also explores ethical dilemmas, the risk of genealogical bewilderment, and the practical unsustainability of anonymity in the era of genetic databases. The analysis ultimately supports legislative frameworks that seek to sensitively balance the rights of all parties while placing transparency, identity, and the well-being of the child at the centre of regulation.

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. SK-HU-24-0004.

Kľúčové slová

práva dieťaťa; anonymita darcov; asistovaná reprodukcia; právo na identitu; poznanie biologického pôvodu; medzinárodné právo; Dohovor o právach dieťaťa; Európsky dohovor o ľudských právach; komparatívne právo; bioetika; najlepší záujem dieťaťa; genetická identita; ochrana súkromia; reprodukčné práva; ľudská dôstojnosť

Key words

children's rights; donor anonymity; assisted reproduction; right to identity; knowledge of biological origin; international law; Convention on the Rights of the Child; European Convention on Human Rights; comparative law; bioethics; best interests of the child; genetic identity; privacy protection; reproductive rights; human dignity

I. Úvod

Anonymné darcovstvo spermií a vajíčok v rámci asistovanej reprodukcie (ART) predstavuje model, v ktorom identita darcu ostáva utajená pred prijímateľmi ako aj pred deťmi, ktoré sa z darovaných gamét narodia. Tento prístup dlhodobo dominoval vo väčšine právnych poriadkov, pričom vychádzal z predpokladu, že anonymita slúži ako ochranný mechanizmus – má zabezpečiť súkromie darcu, predísť právnym nárokom voči nemu a zároveň uchrániť „rodinný pokoj“ sociálnych rodičov pred zásahmi tzv. biologického „tretieho rodiča“. V mnohých prípadoch bola právna úprava darcovstva prebratá analogicky z oblasti darovania orgánov alebo adopcie, bez primeraného zohľadnenia špecifik reprodukčného procesu a vývinu detskej identity.² Tým sa v podstate inštitucionalizovala prax, ktorá obmedzovala možnosť detí poznať svoj genetický pôvod – právo, ktoré dnes čoraz častejšie rezonuje v diskusii o základných ľudských právach.

Už od počiatkov darcovstva gamét panoval spoločenský konsenzus, že utajenie všetkých zúčastnených strán prispeje k jednoduchšiemu priebehu procedúr, zvýši ochotu darcov zapojiť sa do systému a prispeje k stabilite vzniknutých rodín. Tento predpoklad však nikdy nebol empiricky overený. Naopak, od druhej polovice 20. storočia sa začali objavovať odborné hlasy, ktoré poukazovali na význam poznania biologických koreňov pre vývin sebaidentity jednotlivca – najskôr v kontexte osvojenia, a neskôr aj v oblasti asistovanej reprodukcie. Psychológovia, sociológovia a etici začali upozorňovať na negatívne dôsledky genealogickej neistoty, pocitu vytrhnutia z vlastného príbehu či dokonca psychickej záťaže, ktorú môže anonymita pôvodu predstavovať pre dieťa vyrastajúce v nevedomosti.

V súčasnosti narastá počet odborníkov i právnych aktérov, ktorí zastávajú názor, že utajovanie pôvodu nie je v súlade s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa. Zatiaľ čo v minulosti sa dôraz kladol na pohodlie a rozhodovanie dospelých, dnešná právna a etická diskusia sa čoraz viac koncentruje na práva samotného dieťaťa ako autonómneho subjektu. Právo na poznanie svojho biologického pôvodu sa stáva integrálnou súčasťou práva na identitu, ktoré je chránené nielen v rámci medzinárodného ľudskoprávného rámca (najmä Dohovorom o právach dieťaťa), ale čoraz častejšie aj v národných ústavných systémoch a judikatúre najvyšších súdov. Tým sa tradičný koncept anonymity darcov dostáva do priameho konfliktu s požiadavkami na transparentnosť, pravdivosť a rešpektovanie autonómie dieťaťa.

Táto štúdia si kladie za cieľ preskúmať právny vývoj a interdisciplinárne aspekty anonymity darcovstva v kontexte asistovanej reprodukcie – od medzinárodnoprávných štandardov, cez judikatúru významných súdnych autorít, až po etické a psychologické dôsledky rôznych legislatívnych modelov. Východiskovým princípom tejto analýzy je presvedčenie, že diskusia o anonymite darcov gamét už nemožno viesť výhradne z pohľadu dospelých – je nevyhnutné do

² Barzó, T., A demográfiai kihívásokra adott családpolitikai válasz hazánkban [Family Policy Response to Demographic Challenges], Miskolci Jogi Szemle, Vol. 18, No. 2, 2023, pp. 23–41

nej plnohodnotne integrovať aj hlas detí počatých týmto spôsobom a vyhodnotiť dôsledky anonymného systému vo svetle ich práv, potrieb a najlepšieho záujmu.

II. Pôvod anonymity darcov v asistovanej reprodukcií

Praxe asistovanej reprodukcie s využitím darcov siaha ďalej do histórie, než si mnohí uvedomujú. Prvý zaznamenaný prípad inseminácie darcovskými spermiami sa odohral už v roku 1884 vo Filadelfii, keď lekár bez vedomia pacientky vykonal oplodnenie darcovským spermom.³ Rané prípady takejto praxe boli zahalené rúškom tajomstva, čo odrážalo hlboké spoločenské tabu spojené s neplodnosťou a nemanželským pôvodom detí. Po celé desaťročia sa inseminácia darcovskými spermiami uskutočňovala v prísnej tajnosti a často sa zatajovala aj pred samotnými deťmi – anonymita sa považovala za nevyhnutnú na ochranu všetkých zúčastnených.

V 30. rokoch 20. storočia, keď sa medicínske využitie darcovskej inseminácie začalo pomaly rozširovať, stále zostávalo prísne dôvernou záležitosťou. Cieľom bolo chrániť rodovú líniu sociálneho otca a predchádzať prípadným právnym otázkam týkajúcim sa otcovstva. Dá sa teda povedať, že darcovská koncepcia vznikla ako diskkrétne riešenie mužskej neplodnosti – s anonymitou a utajovaním zakotvenými už od samého počiatku.

Rané lekárske etické normy posilňovali utajovanie darcovskej koncepcie. V polovici 20. storočia prevládajúce presvedčenie považovalo darcovskú reprodukciu za súkromnú manželskú záležitosť, ktorá by mala zostať utajená. Náboženské autority často odsudzovali insemináciu darcovskými spermiami – napríklad Katolícka cirkev ju v roku 1949 prirovnala k cudzoložstvu – čím podnecovali lekárov aj pacientov k zachovaniu maximálnej diskretnosti.⁴

Lekári bežne radili párom, aby svojmu dieťaťu nikdy neprezradili jeho skutočný pôvod, v domnienke, že ho tak uchránia pred prípadným sociálnym či identitným zmätkom, a zároveň ochrania sociálneho otca pred akýmkoľvek pochybnosťami o otcovstve. Prioritou bolo zachovanie „predstieranej“ genetickej línie sociálneho otca a predchádzanie spoločenským škandálom.

Darcovia boli spravidla anonymní – najčastejšie študenti medicíny alebo muži, ktorí za darovanie dostávali symbolickú finančnú odmenu. Ich totožnosť sa nezaznamenávala do rodných listov a nebola určená na odhalenie ani rodičmi, ani samotným dieťaťom. Táto kultúra mlčanlivosti a anonymity sa považovala za ochranný mechanizmus: chránila neplodných manželov pred ponížením, darcov pred budúcimi záväzkami a deti pred „sociálnym znevýhodnením“ nemanželského pôvodu. Stručne povedané, počiatky anonymity darcov sú hlboko zakorenené v dobe, keď boli rodinné tajomstvá bežnou normou a biologická pravda často ustupovala spoločenským konvenciám.

Počas tohto obdobia sa v spermobankách a fertilitných klinikách vyvinuli protokoly, ktoré inštitucionalizovali anonymitu darcov. Prvé spermobanky vznikli v 60. a 70. rokoch 20. storočia a

³ McGovern, P. G., et al. (2018). Anonymita darcov spermií: koncept prekonaný modernou technológiou [Sperm donor anonymity: A concept rendered obsolete by modern technology]. *Fertility and Sterility*, 109(2), 230–231.

⁴ Pius XII. (1949, 29. október). Príhovor k účastníkom IV. medzinárodného kongresu katolíckych lekárov. Dostupné na https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/speeches/1949/documents/hf_p-xii_spe_19491029_medici.html

uchovávali zmrazené vzorky spermií označené iba kódmi alebo pseudonymami.⁵ Darcovia a príjemcovia sa nikdy nestretli a záznamy spájajúce kódy darcov s ich skutočnými identitami boli prísne chránené. Vďaka kryokonzervácii bolo možné vzorky uchovávať a distribuovať pri zachovaní úplnej dôvernosti.

Rané právne predpisy a smernice posilnili koncept anonymity tým, že výslovne stanovili, že darca spermií nie je právnym otcom. Napríklad kalifornský odvolací súd v roku 1968 rozhodol, že manžel ženy oplodnenej darcovskými spermiami je jej právnym otcom, čím implicitne zabezpečil, že identita a postavenie darcu ostane právne irelevantné.⁶ Podobne prvá modelová legislatíva v USA – Uniform Parentage Act z roku 1973 – výslovne uvádzala, že darca spermií nemá žiadne otcovské práva ani povinnosti, pokiaľ sa zákrok uskutočnil so súhlasom manžela.⁷ Toto právne zakotvenie poskytlo anonymite ochranu: ak darca nie je v očiach práva otcom, jeho identita nemusí byť známa.

V Európe medicínske komisie v 50. a 60. rokoch (napríklad britský Feversham Committee) odporúčali, aby bola inseminácia darcovskými spermiami utajená a aby rodné listy neobsahovali žiadne informácie odlišujúce ju od prirodzenej koncepcie.⁸ Z uvedeného vyplýva, že anonymita v asistovanej reprodukcií nebola náhodným rozhodnutím – od samotného počiatku bola zámerným základným pilierom, formovaným dobovými sociálnymi a etickými normami.

V raných desaťročiach asistovanej reprodukcie sa lekári a zákonodarcovia usilovali začleniť darcovskú koncepciu do existujúcich právnych a morálnych rámcov. Kľúčovou otázkou bola paternita a legitímnosť: ak bolo dieťa počaté pomocou darcovských spermií, kto bol jeho právnym otcom? Aby sa predišlo akýmkoľvek nejasnostiam, v niektorých jurisdikciách boli prijaté zákony, ktoré upevnili práva sociálneho otca a zároveň vylúčili akékoľvek nároky darcu. Napríklad britský Human Fertilisation and Embryology Act 1990,⁹ inšpirovaný správou Warnockovej komisie z roku 1984,¹⁰ stanovil, že ak vydatá žena otehotnie s darcovskými spermiami, jej manžel je považovaný za právneho otca a darca nemá žiadne rodičovské povinnosti. Tento právny princíp, ktorý sa odzrkadlil v mnohých krajinách, chránil postavenie neplodného manžela a zároveň zaväzoval darcov, aby sa vzdali akýchkoľvek nárokov, čím ďalej posilňoval anonymitu. Rané právne rámce tak pristupovali k darcovskej koncepcii podobne ako k adopcii – genetický rodič bol právne vymazaný v prospech vychovávajúceho rodiča.

Podľa tohto prístupu sa anonymita darcov stala etickou normou, ktorá mala chrániť súkromie rodiny. Medicínske smernice podporovali lekárov, aby používali anonymných darcov namiesto známych osôb,

⁵ Murphy, T. (2024, 13. jún). Father of Sperm Banking. Brown Alumni Magazine. Dostupné na <https://www.brownalumnimagazine.com/articles/2024-06-13/father-of-sperm-banking> [cit. 5. 4. 2025].

⁶ Najvyšší súd Kalifornie. (1968). People v. Sorensen, 68 Cal. 2d 280, 437 P.2d 495, 66 Cal. Rptr. 7 [People v. Sorensen, 68 Cal. 2d 280, 437 P.2d 495, 66 Cal. Rptr. 7].

⁷ Uniform Law Commission. (2017). Zákon o jednotnom rodičovstve (2017) (Uniform Parentage Act). Retrieved from <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=c4f37d2d-4d20-4be0-8256-22dd73af068f> (accessed March 17, 2025).

⁸ Frith, L. (2001). Darcovstvo gamét a anonymita: Etická a právna debata [Gamete donation and anonymity: The ethical and legal debate]. Human Reproduction, 16(5), 818–824. <https://doi.org/10.1093/humrep/16.5.818>

⁹ Spojené kráľovstvo. (1990). Zákon o ľudskej fertilizácii a embryológii z roku 1990 [Human Fertilisation and Embryology Act 1990], kapitola 37. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/contents> (citované 15. marca 2025).

¹⁰ Hammond-Browning, N. (2015). Etika, embryá a dôkazy: Pohľad späť na Warnock [Ethics, embryos, and evidence: A look back at Warnock]. Medical Law Review, 23(4), 588–619. <https://doi.org/10.1093/medlaw/fwv028>

čím sa malo predísť budúcim zásahom do rodinného života. Anonymita sa považovala za spôsob, ako predísť emocionálnym komplikáciám: ak nikto nepoznal totožnosť darcu, minimalizovalo sa riziko, že by sa darca pokúsil nadviazať kontakt s dieťaťom alebo naopak. Rovnako aj príjemcovia mohli dieťa vnímať ako svoje bez prítomnosti známeho tretieho subjektu.

Z etického hľadiska mnohí lekári argumentovali, že takéto utajovanie je v najlepšom záujme rodiny – presvedčenie, ktoré sa pri spätnom pohľade zameriavalo skôr na komfort dospelých než na právo dieťaťa poznať svoj pôvod. Niektoré krajiny dokonca zákonom stanovili povinnú anonymitu. Napríklad Francúzsko pri prvom zákonnom uznaní darcovskej inseminácie v roku 1994 zaviedlo prísnu a doživotnú anonymitu darcov, pričom darovanie spermií a vajíčok bolo právne postavené na úroveň darcovstva krvi, založené na princípoch altruizmu a ochrany súkromia.¹¹ V týchto skorých zákonoch sa právu darcov na súkromie a želaniu rodičov na dôvernosc pripisovala takmer absolútna váha, zatiaľ čo záujem potomkov o poznanie svojho genetického pôvodu bol len zriedka zohľadnený.

Zároveň zohrali v tvorbe práva kľúčovú úlohu aj spoločenské postoje k rodičovstvu a genetike. Ešte hlboko v 20. storočí prevládal názor, že rodičovský vzťah je definovaný výchovou, nie biologickým pôvodom. Právne systémy zdôrazňovali definitívnosť sociálneho rodičovstva – ak sa dieťa narodilo do určitej rodiny, jeho biologický pôvod sa právne aj spoločensky odsúval do úzadia. V tomto období boli bežné aj uzavreté adopcie, pri ktorých mnohé jurisdikcie zapečatili rodné listy adoptovaných detí, čím odrážali širší spoločenský postoj, že utajenie slúži stabilite rodiny. Darcovská koncepcia tento prístup zdedila.

Napríklad v 80. rokoch správa Warnockovej komisie vo Veľkej Británii uznala, že deti počaté s pomocou darcov by mohli v budúcnosti chcieť získať informácie o svojom pôvode, napriek tomu však odporučila zachovanie anonymity darcov a ponechanie rozhodnutia o odhalení pravdy výhradne na rodičoch.¹² Hlavným cieľom bolo podporiť darcovstvo a pomôcť neplodným párom, čo znamenalo poskytnúť darcom istotu, že nebudú v budúcnosti kontaktovaní ani právne zaviazaní, a zároveň uistiť rodičov, že ich rodinný život nebude narušený.

Tieto etické úvahy výrazne uprednostňovali záujmy dospelých – ochrana súkromia darcov a dôstojnosť neplodných párov mali prednosť pred akýmkoľvek abstraktným právom dieťaťa na poznanie svojho biologického pôvodu. Právne rámce v polovici 20. storočia preto kodifikovali anonymitu ako predvolený štandard: darcovia boli zákonom chránení pred tým, aby boli uvedení v rodných listoch alebo vyzvaní na platenie výživného, a výmenou za to nemali žiadne rodičovské práva ani vplyv na výchovu detí. Táto právna dohoda – žiadne práva, žiadna identita – bola vnímaná ako nevyhnutná na zabezpečenie ochoty darcov zapojiť sa do systému a na to, aby sa asistovaná reprodukcia stala spoločensky prijateľnou.

¹¹ Francúzsko. (1994). Zákon č. 94-654 z 29. júla 1994 o darovaní a použití prvkov a produktov ľudského tela, asistovanej reprodukcií a prenatalnej diagnostike (Loi n° 94-654 du 29 juillet 1994 relative au don et à l'utilisation des éléments et produits du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal). Journal officiel de la République française, 30. júl 1994. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000549618> (citované 15. marca 2025).

¹² Hammond-Browning, N. (2015). Etika, embryá a dôkazy: Pohľad späť na Warnock [Ethics, embryos, and evidence: A look back at Warnock]. Medical Law Review, 23(4), 588–619. <https://doi.org/10.1093/medlaw/fwv028>

Koncom 20. storočia sa začali objavovať prvé náznaky zmeny v dovedy pevnom konsenze o utajení darcovskej reprodukcie. Rastúce povedomie o právach adoptovaných osôb a psychologické výskumy o identite ovplyvnili diskusie o darcovskej koncepcii. Postupne sa začali objavovať prelomové právne a politické zmeny, ktoré narušili absolútnu anonymitu darcov. Niektoré krajiny začali explicitne riešiť právne postavenie detí počatých z darcovských spermií. Uniform Parentage Act z roku 1973 v USA (prijatý vo viacerých štátoch) ustanovil, že darca spermií nie je právnym otcom dieťaťa narodeného vydatej žene. Tento princíp nepriamo podporoval anonymitu, keďže právne vylúčil darcov z akejkoľvek rodičovskej zodpovednosti. Súčasne niektoré austrálske štáty, napríklad Victoria, zaviedli prvé registre darcov (hoci spočiatku dôverné), čím naznačili možnú budúcu otvorenosť.¹³

Švédsko sa zákonom z 1984 (účinnosť od 1985) stalo prvou krajinou na svete, ktorá sa odklonila od modelu úplnej anonymity.¹⁴ Nový zákon priznal deťom počatým pomocou darcovských spermií právo získať identifikačné údaje o darcovi po dosiahnutí dospelosti. Tento krok bol revolučný – Švédsko výslovne zdôvodnilo reformu rešpektovaním práva dieťaťa poznať svoj pôvod. Podobne v roku 1988 prijala Victoria v Austrálii legislatívu, ktorá vyžadovala zaznamenávanie identifikačných údajov darcov a ich sprístupnenie deťom po dosiahnutí dospelosti. Tieto kroky zaviedli koncept „*identity-release*“ darcovstva, pri ktorom darcovia museli súhlasiť s tým, že ich totožnosť môže byť neskôr odhalená.

Zmena sa začala šíriť do ďalších krajín, najmä v Európe. Rakúsko (1992) a Švajčiarsko (1992) prijali zákony, ktoré ukončili anonymitu darcov spermií a umožnili deťom získať identitu darcu vo veku 14, resp. 18 rokov.¹⁵ Avšak iné krajiny si anonymitu zachovali. Napríklad Francúzsko v bioetickom zákone z roku 1994 anonymitu darcov nielen zachovalo, ale ju dokonca legislatívne spevnilo. Podobne Španielsko (zákon z roku 1988, potvrdený v roku 2006) a Taliansko (ktoré v roku 2004 dokonca zakázalo darcovstvo gamét – zákaz bol neskôr zrušený) zostali verné prísnemu utajeniu. Veľká Británia, hoci zaviedla register darcov v rámci Human Fertilisation & Embryology Act (1990), spočiatku neumožnila deťom prístup k identite darcov. Tento právny vývoj viedol k rozdeleniu krajín: zatiaľ čo niektoré začali uznávať právo detí na poznanie svojho pôvodu, iné pokračovali v ochrane anonymity darcov ako nedotknuteľného princípu.

Začiatok 21. storočia priniesol vlnu právnych reforiem, keď sa práva detí dostali do popredia právnych diskusií. Holandsko v roku 2004 zakázalo anonymné darcovstvo a umožnilo deťom získať informácie o ich genetických rodičoch od 16 rokov. Veľká Británia nasledovala v roku 2005, keď zrušila anonymitu pre všetkých nových darcov spermií a vajíčok – zásadná zmena v jednej z najvplyvnejších krajín v oblasti asistovanej reprodukcie.¹⁶ Nórsko (2003, účinnosť 2005) a Nový Zéland (2004) tiež zakázali anonymné darcovstvo. Nemecko, kde neexistovala explicitná legislatíva, zažilo v roku 2013 prelomový súdny rozsudok, keď odvolací súd v meste Hamm uznal právo 21-ročnej žene narodenej z darcovských spermií

¹³ Victoria Government. (1985). Zákon o neplodnosti (lekárske postupy) z roku 1984 [Infertility (Medical Procedures) Act 1984]. Victoria Government Gazette, 10163, 47.

¹⁴ Daniels, K. (1994). Švédsky zákon o inseminácii a jeho dopad [The Swedish Insemination Act and its impact]. The Australian & New Zealand Journal of Obstetrics & Gynaecology, 34(4), 437–439. <https://doi.org/10.1111/j.1479-828x.1994.tb01265.x>

¹⁵ Clark, B. (2013). Krehká rovnováha? Práva detí počatých darovanými gamétami na poznanie svojho biologického pôvodu [A balancing act? The rights of donor-conceived children to know their biological origins]. Georgia Journal of International and Comparative Law.

¹⁶ Ibid.

na získanie informácií o svojom biologickom otcovi, napriek predchádzajúcim zárukám anonymity darcov.¹⁷ Tento rozsudok viedol k zriadeniu národného registra darcov spermií v roku 2018.¹⁸

Do konca 2000-tych rokov sa právne prostredie zásadne zmenilo – anonymita prestala byť automatickým pravidlom a myšlienka práva poznať svoj pôvod sa čoraz viac presadzovala v právnych normách. Od roku 2010 sa trend otvorenosti ešte zrýchlil. Krajiny, ktoré dlho chránili anonymitu, prehodnotili svoje postoje: Fínsko (2006) a Island (2006) prijali zákony rušiacie anonymitu darcov. V Portugalsku v roku 2018 Ústavný súd vyhlásil anonymné darcovstvo spermií za protiústavné, pričom zdôraznil základné práva dieťaťa.

Jedným z najvýznamnejších obrátov bol postoj Francúzska, ktoré bolo dlho baštou anonymity. V bioetickom zákone z roku 2021 (účinnosť od septembra 2022) Francúzsko zrušilo automatickú anonymitu darcov – všetci noví darcovia musia súhlasiť, že ich identita bude k dispozícii deťom po dosiahnutí 18 rokov.¹⁹ Tento krok predstavoval úplný obrat v politike krajiny.

Zároveň sa v niektorých štátoch posilnili práva už narodených detí. Napríklad austrálsky štát Victoria retroaktívne sprístupnil záznamy o darcoch, čo znamená, že aj osoby počaté v ére anonymného darcovstva môžu požiadať o informácie o svojom biologickom pôvode.

História anonymity darcov jasne ukazuje postupnú evolúciu právnych a etických noriem. Na začiatku 20. storočia bola absolútna anonymita nespochybniteľná, pretože odrážala dobové spoločenské normy a preferencie dospelých. Postupom času, najmä od 80. rokov, sa však začali do diskusií dostávať záujmy detí. To viedlo k sérii právnych reforiem, ktoré vyvrcholili uznaním práva dieťaťa na poznanie svojho genetického pôvodu v mnohých krajinách.

Táto zmena nebola rýchla ani jednotná, ale bola výsledkom etických diskusií, právnych výziev a aktivizmu osôb narodených z darcovskej koncepcie. Vývoj v oblasti asistovanej reprodukcie preto ponúka cenný pohľad na širšie témy týkajúce sa komparatívneho práva a medzinárodných ľudských práv, ktoré budú v nadchádzajúcich desaťročiach naďalej formovať právne diskusie o rodine, identite a biologickom pôvode.

III. Medzinárodný právny rámec

Medzinárodné právo detí poskytuje východiská pre úpravu práva dieťaťa na znalosť svojho pôvodu. Kľúčovým je Dohovor o právach dieťaťa z roku 1989, ktorého čl. 7 stanovuje, že dieťa má právo, pokiaľ je to možné, poznať svojich rodičov a byť nimi vychovávaný.²⁰ Hoci pojem „rodičia“ sa tradične vzťahuje

¹⁷ Oberlandesgericht Hamm. (2013). Urteil vom 6. Februar 2013 – 14 U 7/12 [Judgment of February 6, 2013 – 14 U 7/12]. Dostupné na:

https://www.justiz.nrw.de/nrwe/olgs/hamm/j2013/l_14_u_7_12_Urteil_20130206.html [cit. 2025-03-19].

¹⁸ Nemecko. (2018). Zákon o registri darcov spermií (Samenspenderregistergesetz – SaRegG) [Sperm Donor Registry Act (Samenspenderregistergesetz – SaRegG)]. Dostupné na: <https://www.gesetze-im-internet.de/saregg/BJNR251310017.html> [cit. 2025-03-17].

¹⁹ Francúzsko. (2021). Zákon č. 2021-1017 z 2. augusta 2021 o bioetike [Loi n° 2021-1017 du 2 août 2021 relative à la bioéthique]. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043884162> [cit. 2025-03-19].

²⁰ Valné zhromaždenie OSN (1948) Všeobecná deklarácia ľudských práv [Universal Declaration of Human Rights], rezolúcia 217 A (III) z 10. decembra 1948. Organizácia Spojených národov. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> [cit. 13-06-2025].

na právnych rodičov, výklad CRC naznačuje, že môže zahŕňať aj biologických predkov dieťaťa. Článok 8 CRC ďalej zaručuje dieťaťu právo na zachovanie jeho identity vrátane rodinných väzieb. Tieto ustanovenia položili základ pre tvrdenie, že dieťa má medzinárodne chránené právo dozvedieť sa informácie o svojom biologickom pôvode. Prinajmenšom zásada najlepšieho záujmu dieťaťa (čl. 3 CRC) podporuje interpretáciu, že umožnenie prístupu k pôvodu je vo všeobecnosti v súlade s najlepším záujmom dieťaťa. Niektoré štáty si však pri ratifikácii CRC prejavili výhrady k čl. 7 – napríklad Luxembursko a Spojené kráľovstvo – čím naznačili, že anonymné pôrody či koncept právnych, nie biologických rodičov môžu mať prednosť pred doslovným naplnením práva poznať biologických rodičov. Napriek týmto výhradám všeobecný trend vývoja medzinárodného práva smeruje k uznaniu identity dieťaťa ako hodnoty hodnej ochrany.

Vo Všeobecnom komentári č. 14 (2013) Výbor uviedol, že zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa predpokladá, aby deti mali možnosť získať informácie o svojej biologickej rodine v súlade s platnými právnymi postupmi. Výbor výslovne odporučil viacerým štátom prijať opatrenia, ktoré umožnia všetkým deťom, bez ohľadu na okolnosti ich narodenia, získať informácie o totožnosti svojich rodičov v čo najväčšej možnej miere.²¹ Napríklad v roku 2016 Výbor odporučil Írsku, aby deťom počatým darcovstvom zaistilo prístup k informáciám o ich biologickom pôvode.²² Podobne v hodnotení Francúzska (2016) Výbor vyzval, aby boli uchovávané a sprístupnené všetky údaje o rodičoch dieťaťa, v rozsahu možnom a v primeranom čase.²³ Okrem článku 7 treba zmieniť aj článok 8 Dohovoru, ktorý zaväzuje štáty rešpektovať a zabezpečiť zachovanie identity dieťaťa, vrátane rodinných väzieb uznaných zákonom. Výbor OSN upozornil, že je znepokojený praxou štátov, ktoré utajujú totožnosť “biologických rodičov” pred deťmi – hoci priamo nestanovil univerzálne pravidlo, kedy a ako majú byť informácie sprístupnené, trend jeho odporúčaní jasne smeruje k podpore práva dieťaťa na poznanie genetického pôvodu.

Rovnako v rámci regionálnych ľudskoprávnych štandardov badať posun k uznaniu tohto práva. Africká charta práv a blaha dieťaťa (1990) v článku 6 rovnako zakotvuje, že dieťa má právo, pokiaľ je to možné, poznať svojich rodičov a byť nimi vychovávané.²⁴ Inter-americký systém (Organizácia amerických štátov) síce nemá explicitný článok o identite v Americkom dohovore o ľudských právach (1969),²⁵ no jurisprudencia Medziamerického súdu pre ľudské práva vyvinula koncept práva na osobnú identitu. V prelomovom rozsudku *Gelman proti Uruguaju*, (2011) súd uviedol, že poznať svoj biologický pôvod je

²¹ Výbor OSN pre práva dieťaťa. (2013). Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa, aby jeho najlepší záujem bol prvoradým hľadiskom (článok 3 ods. 1) [General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (Article 3, paragraph 1)]. OSN. Dostupné na: https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf [cit. 2025-03-17].

²² Committee on the Rights of the Child (CRC) (2016) ‘Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of Ireland’, UN Doc CRC/C/IRL/CO/3-4, 29 Jan. Dostupné na: <https://undocs.org/en/CRC/C/IRL/CO/3-4> [cit. 13-06-2025].

²³ Committee on the Rights of the Child (CRC) (2016) ‘Concluding observations on the fifth periodic report of France’, UN Doc CRC/C/FRA/CO/5, 23 Feb. Dostupné na: <https://undocs.org/en/CRC/C/FRA/CO/5> [cit. 13-06-2025].

²⁴ Africká únia. (1990). Africká charta práv a blaha dieťaťa [African Charter on the Rights and Welfare of the Child]. Dostupné na: <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=25> [cit. 2025-03-17].

²⁵ Organizácia amerických štátov. (1969). Americký dohovor o ľudských právach [American Convention on Human Rights]. Dostupné na: https://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm [cit. 2025-03-17].

súčasťou práva na identitu, ktoré štát nesmie svojvoľne odoprieť.²⁶ Išlo síce o prípad dieťaťa zmiznutého počas diktatúry a vychovaného v adoptívnej rodine, avšak princíp má širší dosah – právo poznať pravdu o svojom pôvode je základným prvkom ľudskej dôstojnosti. Následne v prípade *Fornerón a dcéra vs. Argentína* (2012) Medziamerický súd konštatoval, že štát porušil práva dieťaťa tým, že umožnil jeho adopciu bez účasti biologického otca; zdôraznil pritom význam genetickej afiliácie pre identitu dieťaťa.²⁷ Hoci priamo o darcovstve gamét Medziamerický súd ešte nerozhodoval, v Latinskej Amerike aj vnútroštátne súdy začínajú pracovať s argumentom, že utajenie biologického rodiča môže kolidovať s právom na identitu zakotveným často aj v národných ústavách. Napríklad argentínsky Najvyšší súd sa v iných kontextoch vyjadril, že právo na poznať biologickú pravdu je súčasťou práva na slobodný rozvoj osobnosti. Je teda pravdepodobné, že v budúcnosti by absolútna anonymita darcov mohla byť v Interamerickom priestore napadnutá ako nekompatibilná s ľudskými právami dieťaťa.

Európsky systém ochrany ľudských práv priniesol dôležité rozhodnutia týkajúce sa práva poznať svoj pôvod, hoci najčastejšie v súvislosti s adopciami a anonymnými pôrodmi. Európsky dohovor o ľudských právach (1950)²⁸ síce nehovorí výslovne o práve dieťaťa na identitu, ale Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) interpretačne zahrnul aspekty identity do práva na súkromný a rodinný život podľa článku 8 Dohovoru. Už v prípade *Gaskin vs. Spojené kráľovstvo* (1989) ESLP uznal, že prístup k informáciám o vlastnom detstve spadá pod súkromný život.²⁹ Neskôr v prípade *Mikulić vs. Chorvátsko* (2002) – ktorý sa týkal prieťahov pri určovaní otcovstva – Súd vyslovil, že právo poznať biologického rodiča je súčasťou osobnej identity dieťaťa chránenej článkom 8 a štát musí zabezpečiť efektívne konanie na určenie rodičovstva.³⁰ Významný bol prípad *Odièvre vs. Francúzsko* (ESLP Veľká komora, 2003), kde išlo o ženu narodenú pri anonymnom pôrode (*accouchement sous X*) vo Francúzsku.³¹ Táto sťažovateľka namietala, že francúzske zákony jej znemožnili zistiť identitu biologickej matky, čo porušilo jej práva. ESLP rozhodol, že Francúzsko neporušilo Dohovor – uznal legitímny cieľ ochrany matky pri pôrode v utajení a to, že štát poskytol určitú kompenzáciu (možnosť získať identifikačné informácie a uložiť list pre dieťa v prípade, že matka neskôr súhlasí s kontaktom). Avšak už v tomto rozsudku Súd potvrdil, že právo na poznanie svojho pôvodu je dôležitou súčasťou článku 8, len ho vyvážil s právom matky na

²⁶ Interamerický súd pre ľudské práva. (2011). Gelman proti Uruguaju, rozsudok z 24. februára 2011 (Merits and Reparations), Series C No. 221 [Gelman v. Uruguay, Judgment of February 24, 2011 (Merits and Reparations), Series C No. 221]. Dostupné na: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_221_ing.pdf [cit. 2025-03-17].

²⁷ Interamerický súd pre ľudské práva. (2012). Fornerón a dcéra proti Argentíne, rozsudok z 27. apríla 2012 (Merits, Reparations and Costs), Series C No. 242 [Fornerón and Daughter v. Argentina, Judgment of April 27, 2012 (Merits, Reparations, and Costs), Series C No. 242]. Dostupné na: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_242_esp.pdf [cit. 2025-03-17].

²⁸ Rada Európy. (1950). Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd [European Convention on Human Rights]. Rada Európy. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf [cit. 2025-03-17].

²⁹ Európsky súd pre ľudské práva. (1989). Gaskin proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 7. júla 1989, sťažnosť č. 10454/83 [Gaskin v. United Kingdom, Judgment of July 7, 1989, Application No. 10454/83]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57623> [cit. 2025-03-17].

³⁰ Európsky súd pre ľudské práva. (2002). Mikulić proti Chorvátsku, rozsudok z 7. februára 2002, sťažnosť č. 53176/99 [Mikulić v. Croatia, Judgment of February 7, 2002, Application No. 53176/99]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60119> [cit. 2025-03-17].

³¹ Európsky súd pre ľudské práva. (2003). Odièvre proti Francúzsku, rozsudok Veľkej komory z 13. februára 2003, sťažnosť č. 42326/98 [Odièvre v. France, Grand Chamber judgment of February 13, 2003, Application No. 42326/98]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60936> [cit. 2025-03-17].

súkromie. V neskoršom prípade *Godelli vs. Taliansko* (2012) ESĽP rozhodol v prospech sťažovateľky narodenej pri anonymnom pôrode – vytkol Taliansku, že jeho zákon nedával žiadnu možnosť zvrátiť anonymitu matky ani v prípade jej dodatočného súhlasu.³² Súd zdôraznil potrebu vyvažujúceho mechanizmu, ktorý v talianskom práve chýbal, a konštatoval porušenie článku 8. Tieto rozhodnutia, hoci sa netýkali darcov gamét, vytvorili jurisprudenciu, podľa ktorej má jednotlivec právo poznať svojich biologických rodičov a štát musí mať procedúry na spravodlivé vyvažovanie tohto práva s právami iných osôb.

Pokiaľ ide priamo o anonymitu darcov v asistovanej reprodukcií, až donedávna ESĽP taký prípad nerozhodoval. Prvým bol spojený prípad *Gauvin-Fournis a Silliau vs. Francúzsko* (č. 21424/16 a 45728/17), v ktorom dvaja dospelí ľudia počatí darcovským spôsobom napadli francúzsku úpravu absolútnej anonymity darcov.³³ ESĽP v nedávnom rozsudku z 7. septembra 2023 dospel k záveru, že Francúzsko neporušilo Dohovor. Súd ocenil, že francúzsky zákonodarca otázku starostlivo zvážil a v roku 2022 pristúpil k zmene zákona, a zároveň zdôraznil, že štáty nemajú v Európe jednotný prístup k anonymite darcov. ESĽP potvrdil, že členské štáty Rady Európy stále požívajú mieru voľnej úvahy (*margin of appreciation*) pri úprave darcovstva gamét, keďže neexistuje pevný európsky konsenzus. Zároveň však v rozhodnutí poznamenal, že badať trend smerom k rušeniu anonymity a že Francúzsko konalo v medziach svojich možností, keď od roku 2022 zaviedlo mechanizmus prístupu k údajom darcu so súhlasom darcov. Dôležité je, že ESĽP v tomto rozsudku nepoprel existenciu práva na poznanie pôvodu, len uznal možnosť štátov vyvažovať ho s inými právami. V iných prípadoch Súd už napríklad povedal, že automatické upretie informácií o pôvode je problematické – napr. v kauze *J.R. vs. Taliansko* (2021) kritizoval, že talianske súdy nepreverili konkrétne okolnosti v konflikte medzi právom adoptovanej osoby na poznanie matky a právom matky na anonymitu.³⁴ Dá sa teda usudzovať, že ak by väčšina európskych štátov zrušila anonymitu darcov, ESĽP by v budúcnosti mohol vyžadovať takýto štandard od všetkých. Už teraz však vytvoril rámec, že každý prípad treba posúdiť individuálne a zvážiť práva všetkých dotknutých – no v zásade právo dieťaťa poznať svojho biologického rodiča považuje za veľmi významné.

Na pôde Rady Európy sa téme venovalo aj Parlamentné zhromaždenie (PZ RE). To v roku 2019 prijalo odporúčanie, v ktorom vyzvalo členské štáty, aby zrušili anonymitu všetkých budúcich darcov spermií a vajíčok.³⁵ Zhromaždenie argumentovalo, že dieťa počaté darcovsky je najzraniteľnejšou stranou a malo by mať možnosť dozvedieť sa o svojom pôvode aspoň po dosiahnutí určitého veku. Odporúčanie PZ RE

³² Európsky súd pre ľudské práva. (2012). *Godelli proti Taliansku*, rozsudok z 25. septembra 2012, sťažnosť č. 33783/09 [Godelli v. Italy, Judgment of September 25, 2012, Application No. 33783/09]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113740> [cit. 2025-03-17].

³³ Európsky súd pre ľudské práva. (2023). *Gauvin-Fournis a Silliau proti Francúzsku*, rozsudok z 7. septembra 2023, sťažnosti č. 21424/16 a 45728/17 [Gauvin-Fournis and Silliau v. France, Judgment of September 7, 2023, Applications Nos. 21424/16 and 45728/17]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-226422> [cit. 2025-03-17].

³⁴ Európsky súd pre ľudské práva. (2016). *J.R. proti Taliansku*, rozsudok z 28. júna 2016, sťažnosť č. 13442/13 [J.R. v. Italy, Judgment of June 28, 2016, Application No. 13442/13]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163766> [cit. 2025-03-17].

³⁵ Parlamentné zhromaždenie Rady Európy. (2019, 12. apríl). Rozprava zo dňa 12. apríla 2019 (18. zasadnutie) [Assembly debate on 12 April 2019 (18th Sitting)]. In Dok. 14835, Správa Výboru pre sociálne veci, zdravie a udržateľný rozvoj, spravodajkyňa: Petra De Sutter; Dok. 14854, Stanovisko Výboru pre právne záležitosti a ľudské práva, spravodajca: Pierre-Alain Fridez. Rada Európy.

navrhuje, aby členské štáty zriadili národné registre darcov a detí počatých darcovstvom, ktoré umožnia po dovŕšení 18 (prípadne 16) rokov sprístupniť identitu darcu potomkom. Zároveň zdôraznilo potrebu, aby zrušenie anonymity nemalo vplyv na určenie rodičovstva – teda aby právnym rodičom zostávali vychovávajúci rodičia a darca nemohol byť spätne uznaný za rodiča. PZ RE odporučilo nerušiť anonymitu retrospektívne bez súhlasu darcu (okrem zdravotných dôvodov), aby sa neporušila dôvera darcov, ktorí darovali pod príslubom anonymity. Hoci odporúčania PZ RE nie sú právne záväzné, majú značnú morálnu a politickú váhu – reflektujú prevládajúce názory európskych demokratických štátov. V tomto prípade je signifikantné, že zhromaždenie postavilo do popredia práva detí a označilo ich za nadradené záujmom iných aktérov, čím jasne podporilo trend smerom k transparentnosti.

Pri posudzovaní anonymita vs. právo na identitu teda medzinárodné právo smeruje k princípu proporcionality a vyvažovania. Žiadny významný dohovor priamo nezakazuje anonymné darcovstvo – no z vyššie uvedených dokumentov vyplýva, že bezvýhradná anonymita môže narážať na také základné práva, akými sú právo na súkromie dieťaťa (chápané ako právo poznať osobné údaje o sebe) a právo na identitu. Moderný trend je formulovaný ako *due balance* (náležité vyváženie) medzi právami dieťaťa a právami darcu či rodičov.

Inými slovami, ochrana súkromia darcu či rodičov môže odôvodniť určité obmedzenia prístupu k informáciám (napríklad odklad do dosiahnutia dospelosti dieťaťa, či preverenie vážnosti žiadosti), no nemala by úplne a navždy eliminovať možnosť dieťaťa dozvedieť sa svoj pôvod. Tento prístup zodpovedá aj doktríne najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorá je zakotvená v článku 3 Dohovoru o právach dieťaťa a preniká celým rodinným právom. V kontexte darcovstva gamét to znamená, že pri kolízii práv má byť prvoradý záujem dieťaťa, pričom práva dospelých (darcov i rodičov) by mali ustúpiť, ak nie je iný spôsob naplnenia detských práv.

Zároveň medzinárodné právo berie do úvahy, že úplná otvorenosť môže mať aj konzekvencie, a preto nabáda na primerané záruky. Napríklad odporúčania Rady Európy zdôrazňujú, že odtajnenie identity darcu nemá viesť k právnym nárokom (výživné, dedičstvo) voči darcovi. Tiež sa poukazuje na potrebu poradenských služieb pre deti i darcov v prípade budúceho kontaktu. Ide o to, aby výkon práva dieťaťa poznať svoj pôvod nepoškodil inú legítimnú hodnotu – stabilitu výchovného prostredia, psychickú pohodu všetkých zúčastnených a podobne. Takéto detailné otázky už presahujú rámec základných práv a spadajú do roviny rodinného a zdravotníckeho práva každého štátu. Avšak hlavný trend v medzinárodných ľudskoprávných rámcoch je neprehliadnuteľný: právo dieťaťa poznať svojich biologických rodičov sa postupne uznáva ako súčasť jeho identity a dôstojnosti. Štáty, ktoré ešte zachovávajú absolútnu anonymitu, čelia nielen vnútroštátnym tlakom, ale aj medzinárodnej morálnej zodpovednosti tento stav prehodnotiť v súlade s vyvíjajúcim sa právom.

IV. Kľúčové súdne rozhodnutia formujúce legislatívu

Právne zmeny v oblasti darcovstva gamét boli často vyvolané alebo urýchlené významnými súdnymi spormi. Nemecko patrí k príkladom, kde súdy zásadne ovplyvnili prax: Už v roku 1989 spolkový súd naznačil, že dieťaťu počatému darcom treba umožniť poznať totožnosť biologického otca (vychádzajúc z ústavného práva na slobodný rozvoj osobnosti). Prelomovým bol prípad z roku 2013/2015, keď Spolkový súdny dvor (BGH) rozhodol, že dve dcéry počaté anonymnou insemináciou majú právo na

informáciu o darcovi bez ohľadu na svoj vek.³⁶ V jednom z týchto prípadov malo dieťa iba 12 rokov a súd napriek tomu konštatoval, že vek nie je prekážkou – ak dieťa samo (alebo cez zákonného zástupcu) žiada údaje, treba mu vyhovieť. Súd zdôraznil, že právo na poznanie genitora je súčasť identity dieťaťa, ktorá pretrváva aj v detstve, a že záujem darcu na súkromí nie je automaticky nadradený. Toto rozhodnutie priamo motivovalo nemeckého zákonodarcu vytvoriť legislatívu – zákon o registri darcov spermií (2017, účinný 2018) – aby bolo právo realizovateľné systematicky a nie len súdnou cestou.³⁷

Veľká Británia prijala otvorený model darcovstva už v roku 2005 legislatívne, avšak predchádzala tomu odborná i právna diskusia. Ešte v roku 2002 bola vo veci *Rose vs. Secretary of State for Health* napadnutá právna úprava umožňujúca anonymitu; hoci nedošlo k zásahu súdu do zákona, tlak verejnosti a odporúčania komisií (napr. parlamentný výbor 2007) prispeli k rozhodnutiu vlády zrušiť anonymitu.³⁸ Britské súdy sa potom zaoberali aj otázkou zápisu darcu do rodného listu – odporúčanie výboru Parlamentu z roku 2007 navrhovalo uvádzať na rodných listoch poznámku o darcovskom počatí, čím by sa zabezpečilo informovanie dieťaťa, no táto zmena zatiaľ nebola prijatá.

Vo Francúzsku boli historicky súdy strážcom anonymity – napr. v 90. rokoch Conseil d'État potvrdil zákonnosť prísne anonymného systému. V posledných rokoch sa však situácia zmenila: francúzske súdy museli riešiť napríklad žaloby dospelých detí požadujúcich prehodnotiť ústavnosť anonymity vzhľadom na čl. 8 Európskeho dohovoru. Tlak na legislatívnu zmenu vyvrcholil aj vďaka prebiehajúcim sťažnostiam na ESĽP (niekoľko prípadov proti Francúzsku bolo evidovaných okolo r. 2019). Francúzska Ústavná rada (Conseil Constitutionnel) napokon schválila nový zákon 2021, ktorý zohľadnil vyváženie práv – zaviedol právo dieťaťa na poznanie, ale retrospektívu ponechal na dobrovoľnosti darcu.³⁹ Tak sa predišlo konfliktu s princípom právnej istoty darcov, a Francúzsko verí, že tým naplnilo požiadavky vyplývajúce z judikatúry ESĽP o nevyhnutnej rovnováhe záujmov.

Kanada zažila významný prípad *Pratten v. British Columbia* (2011–2012), v ktorom donorom počatá dcéra argumentovala, že jej práva na rovnosť a bezpečnosť sú porušené, keďže na rozdiel od adoptovaných osôb nemá prístup k záznamom o biologických rodičoch.⁴⁰ Súd prvého stupňa v provincii Britská Kolumbia jej dal za pravdu a nariadil vytvoriť registru darcov, no odvolací súd verdikt zvrátil s

³⁶ Spolkový súdny dvor Nemecka. (2015). Rozsudok z 28. januára 2015 – BGH XII ZR 201/13 [Federal Court of Justice of Germany, Judgment of January 28, 2015 – BGH XII ZR 201/13]. Dostupné na:

[https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-](https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Art=en&Gericht=bgh&anz=1&nr=70419&pos=0)

[bin/rechtsprechung/document.py?Art=en&Gericht=bgh&anz=1&nr=70419&pos=0](https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Art=en&Gericht=bgh&anz=1&nr=70419&pos=0) [cit. 2025-03-19].

³⁷ Nemecko. (2018). Zákon o registri darcov spermií (Samenspenderregistergesetz – SaRegG) [Sperm Donor Registry Act (Samenspenderregistergesetz – SaRegG)]. Dostupné na: <https://www.gesetze-im-internet.de/saregg/BJNR251310017.html> [cit. 2025-03-17].

³⁸ Rose a iní proti Ministerstvu zdravotníctva a Úradu pre ľudské oplodnenie a embryológiu. (2002). Rozsudok z 26. júla 2002, [2002] EWHC 1593 (Admin) [Rose and others v. Secretary of State for Health and the Human Fertilisation and Embryology Authority, Judgment of July 26, 2002, [2002] EWHC 1593 (Admin)]. Dostupné na: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5b46f1fb2c94e0775e7ef597> [cit. 2025-03-19].

³⁹ Francúzsko. (2021). Zákon č. 2021-1017 zo dňa 2. augusta 2021 o bioetike [Loi n° 2021-1017 du 2 août 2021 relative à la bioéthique]. Journal officiel de la République française, 3. augusta 2021. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043884162> [cit. 2025-03-19].

⁴⁰ Pratten v. British Columbia (Attorney General) et al. (2012). Rozsudok odvolacieho súdu Britskej Kolumbie z 27. novembra 2012, 2012 BCCA 480 [Pratten v. British Columbia (Attorney General) et al., Judgment of the British Columbia Court of Appeal, November 27, 2012, 2012 BCCA 480]. Dostupné na: <https://www.canlii.org/en/bc/bcca/doc/2012/2012bcca480/2012bcca480.html> [cit. 2025-03-19].

odôvodnením, že zákonodarca má pri úprave reprodukčných práv širokú voľnosť a že neexistuje ústavné právo poznať biologického rodiča v prípade darcovstva. Tento výsledok zachoval status quo anonymity v Kanade, no prípad vyvolal celoštátnu diskusiu. Podobne v USA neprebehli federálne súdne spory, ktoré by zásadne zmenili prax – jeden z mála prípadov, *Johnson vs. Superior Court* (Kalifornia, 2005), sa týkal interpretačného sporu o rodičovstvo pri známom darcovi, nie anonymite.⁴¹ Americké súdy zväčša rešpektujú zmluvnú a legislatívnu úpravu, ktorá neukladá povinnosť odhaliť identitu darcu.

Veľmi zaujímavý je príklad Austrálie (štát Viktória), kde legislatíva zašla najďalej v ochrane práva dieťaťa. Po vyšetrení a správe parlamentného výboru (Victorian Law Reform Committee Report 2012), ktorá dokumentovala utrpenie mnohých darcom počatých osôb z neznalosti svojho pôvodu,⁴² Viktória v roku 2016 prijala zákon, ktorý zrušil anonymitu retrospektívne – t.j. aj darcovia z minulosti museli počítať s tým, že ich identita môže byť vyžiadaná potomkami.⁴³ Niektorí darcovia proti tomu namietali porušenie ich práva na súkromie a na sľubovanú dôvernosť, avšak zákon zahŕňa isté záruky (možnosť vyjadriť preferencie o kontakte a pod.). Z pohľadu súdov bol tento zákon v Austrálii ustálený a v platnosti, čo svedčí o tom, že zákonodarca môže uprednostniť právo dieťaťa na informácie pred dohodnutou anonymitou, pokiaľ to považuje za nevyhnutné v demokratickej spoločnosti.

Masová komercializácia darcovstva spermií odhalila nové etické aj regulačné dilemy, ktoré presahujú tradičnú debatu o anonymite darcov. Najpálčivejšie otázky sa týkajú rizika náhodných incestuózných zväzkov, nekontrolovaného „donor turizmu“ a zdravotnej bezpečnosti potomkov.

Matematické modely poukazujú, že ak jediný darca splodí viac než 25 – 30 detí v jednej jurisdikcii, pravdepodobnosť neúmyselného partnerského zväzku polosúrodencov stúpa na epidemiologicky významnú úroveň, najmä v menších populáciách. Autori Sawyer & McDonald varujú, že existujúce limity v mnohých krajinách „postrádajú empirický základ a neodrážajú súčasné migračné trendy“.⁴⁴

Známy je holandský prípad J. J. Meijera, ktorému súd v roku 2023 zakázal ďalšie darcovstvo po tom, čo splodil vyše 550 detí a tým vytvoril sieť stoviek polosúrodencov so zvýšeným rizikom psychických i genetických dôsledkov.⁴⁵ Podobné prípady v USA a Írsku viedli k tlaku na zavedenie globálneho stropu počtu rodín na darcu.

⁴¹ Johnson v. Superior Court of Los Angeles County, 80 Cal. App. 4th 1050 (2000). Dostupné na: <https://casetext.com/case/johnson-v-superior-court-of-los-angeles-co> [cit. 2025-03-19].

⁴² Parliament of Victoria, Law Reform Committee. (2012). Správa o prístupe osôb počatých darcovstvom k informáciám o darcoch: Záverečná správa [Inquiry into Access by Donor-Conceived People to Information about Donors: Final Report]. Parliament of Victoria. Dostupné na: https://www.parliament.vic.gov.au/file_uploads/LRC_Donor-Conceived_Information_Final_Report_FTPknxZQ.pdf [cit. 2025-03-19].

⁴³ Parlament štátu Viktória. (2016). Zákon o zmene asistovanej reprodukčnej liečby z roku 2016 [Assisted Reproductive Treatment Amendment Act 2016]. Dostupné na: <https://www.legislation.vic.gov.au/as-made/acts/assisted-reproductive-treatment-amendment-act-2016> [cit. 2025-03-19].

⁴⁴ Sawyer, N. A. a McDonald, J. F. (2007) 'A review of mathematical models used to determine sperm donor limits for infertility treatment [Prehľad matematických modelov používaných na stanovenie limitov počtu darcov spermií pri liečbe neplodnosti]', Fertility and Sterility, 90 (3), s. 265–271. DOI: 10.1016/j.fertnstert.2007.06.020.

⁴⁵ Kiniry, L. (2024) 'Serial sperm donors and lack of regulation create risks and leave children seeking answers [Sérioví darcovia spermií a nedostatok regulácie vytvára riziká a zanecháva deti bez odpovedí]', CBS News, 1

V máji 2025 vyvolal celoeurópsku diskusiu incident, pri ktorom darca s mutáciou génu TP53 (Li-Fraumeni syndróm) nevedomky splodil 67 detí; u desať z nich už prepukla rakovina.⁴⁶ Experti poukazujú, že mutáciu neodhalili vtedajšie skríningové protokoly a že chýba štandardizovaná medzinárodná povinnosť oznamovať neskoršie zistené genetické riziká všetkým rodinám.

Celkovo možno povedať, že judikatúra v rôznych krajinách stále viac uznáva právo detí na pravdivé informácie o ich biologickom pôvode. Aj keď nie vždy priamo nariadi zmenu zákona, vytvára tlak a princípy (ako napr. v Nemecku či na pôde ESĽP) nútiace vlády prehodnotiť staršie legislatívne modely. Súdne rozhodnutia tiež poukázali na dilemy – napr. ako skoro a za akých podmienok má dieťa získať informácie, a ako minimalizovať zásah do práv darcu. Väčšina súdov sa však zhoduje, že záujem dieťaťa na poznaní pravdy je reálny a vážny, a nemal by byť automaticky potlačený administratívnym prísľubom anonymity.

V. Etické a psychologické aspekty anonymného darcovstva

Problematika anonymného vs. identifikovateľného darcovstva nie je len právna, ale úzko súvisí s etikou rodinných vzťahov a psychologickou pohodou všetkých zúčastnených – najmä však samotných detí. Tradične sa anonymita obhajovala ochranou blaha rodiny – predpokladalo sa, že utajením genetického pôvodu sa posilní väzba dieťaťa so sociálnymi rodičmi (najmä s neplodným otcom) a dieťa nebude traumatizované nezvyčajnými okolnosťami počatia. V 20. storočí lekári často radili rodičom darcom počatých detí, aby o spôsobe splodenia mlčali, čím chceli predísť psychickým konfliktom či stigme spojenej s neplodnosťou. Z pohľadu súčasnej etiky sa však také utajovanie hodnotí kriticky – môže viesť k narušeniu dôvery v rodine a k tzv. genealogickému zmätku (*genealogical bewilderment*), ak sa dieťa pravdu neskôr náhodne dozvie.⁴⁷

Eticky stojí proti sebe právo dieťaťa poznať svoj pôvod ako súčasť identity a právo dospelých (rodičov, darcov) na súkromie a autonómiu rozhodovania. Zástancovia práv dieťaťa argumentujú, že identita človeka má biologickú aj sociálnu dimenziu – znalosť genetických koreňov prispieva k úplnému sebapochopeniu jednotlivca. Výskumy (najmä z oblasti adopcií a postupne i darcovstva) ukazujú, že nevedomosť o biologických rodičoch môže negatívne ovplyvňovať sebaidentitu. Donorom počaté osoby často opisujú pocity neúplnosti, zvedavosť na genetický pôvod či frustráciu, že im zásadné informácie boli odopreté.

Termín „*genealogical bewilderment*“ označuje zmätok a trápenie, ktorým môžu tieto osoby trpieť, kým nemajú jasno vo svojom rodokmeni. Naopak, poskytnutie pravdivých informácií (hoci aj s odstupom času) môže posilniť ich psychickú pohodu a ukončiť idealizované či úzkostné fantázie o biologickom

November. Dostupné na: <https://www.cbsnews.com/news/sperm-donation-lack-of-regulation-creates-risk-leaves-children-seeking-answers/> [cit. 13-06-2025].

⁴⁶ Walker, L. (2025) 'Scandal in Belgium sees sperm donor with cancer gene conceive 52 children [Škandál v Belgicku: darca spermií s génom zvyšujúcim riziko rakoviny splodil 52 detí]', Euronews, 3 June. Dostupné na: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/06/03/scandal-in-belgium-sees-sperm-donor-with-cancer-gene-conceive-52-children> [cit. 13-06-2025].

⁴⁷ Readings, J., Blake, L., Casey, P., Jadv, V., & Golombok, S. (2011). Secrecy, disclosure and everything in-between: Decisions of parents of children conceived by donor insemination, egg donation and surrogacy. *Reproductive BioMedicine Online*, 22(5), 485–495. <https://doi.org/10.1016/j.rbmo.2011.01.014> [cit. 5. 4. 2025].

otcovi/matke.⁴⁸ Eticky sa teda zdôrazňuje princíp pravdivosti a otvorenosti voči deťom – dieťa má morálne právo vedieť, odkiaľ pochádza, rovnako ako má právo na svoju zdravotnú a rodinnú históriu. Toto právo na pravdu býva podopreté aj princípom najlepšieho záujmu dieťaťa: dlhodobo sa za najlepší záujem považuje vyrastať v prostredí dôvery a autentických vzťahov, nie v umelo udržiavanej nevedomosti.

Z psychologického hľadiska výskum naznačuje, že väčšina detí počatých darcovstvom prejavuje prirodzenú túžbu poznať svojho biologického rodiča, ak im je známe, že taká osoba existuje. Napríklad štúdia v USA zistila, že v programe, kde bola identita darcu dostupná, až 40 % mladých dospelých využilo možnosť získať údaje o biologickom otcovi. Iný prieskum uvádza, že okolo 70 % donorom počatých potomkov premýšľa o tom, ako vyzerá rodina darcu, a takmer dve tretiny vnímajú darcu ako „polovicu seba samých“. To naznačuje, že pre približne polovicu až dve tretiny takto počatých osôb je otázka genetického pôvodu veľmi dôležitá a jej nezodpovedanie im spôsobuje vnútorné napätie. Samozrejme, existujú aj jednotlivci, ktorých táto téma netrápi – niektorí donorom počatí ľudia hovoria, že dôležitejšia je pre nich milujúca výchova a stabilita, než DNA, a uspokojia sa so základnými neidentifikujúcimi informáciami. Avšak etika starostlivosti velí brať ohľad najmä na tých, ktorí trpia – a mnohí trpia práve neznalosťou. Parlamentná komisia vo Viktórii (Austrália) konštatovala, že *„donor-conceived people are actually suffering from their lack of knowledge about donors“* (ľudia počatí darcovstvom skutočne trpia pre neznalosť svojich darcov). Tento záver podporuje názor, že uľahčenie prístupu k identite darcu je humanistickým krokom zmierňujúcim utrpenie.

Kritici otvoreného systému kedysi varovali, že odhalenie identity darcu môže narušiť rodinné vzťahy – dieťa by vraj mohlo sociálneho rodiča menej akceptovať, prípadne by biologický otec/matka mohol zasahovať do rodiny. Tieto obavy sa však v krajinách s dlhou tradíciou otvorenosti nepotvrdili. Výskumy z Británie, Švédska či Austrálie ukazujú, že donorom počaté deti, ktoré poznajú pravdu, stále plne vnímajú svojich vychovávajúcich rodičov ako „skutočných“ rodičov. Ich záujem spoznať darcu neznamena hľadanie nového otca či matky – ide skôr o uspokojenie vlastnej identity a zvedavosti. Ako formulovali experti, tieto deti „už rodičov majú“ a kontakt s darcom nevyhľadávajú kvôli novej rodinnej väzbe, ale kvôli časti svojej histórie.⁴⁹ Psychologicky teda môže vedomosť o darcovi spoluexistovať s pevnou citovou väzbou k sociálnym rodičom. Dokonca otvorenosť od útleho veku – ak rodičia deťom vhodne vysvetlia ich pôvod – posilňuje dôveru a eliminuje šok z neskorého odhalenia. Mnohé organizácie (napr. britská Donor Conception Network) dnes radia rodičom hovoriť s deťmi o ich darcovskom pôvode už od malička, formou primeranou veku, aby si dieťa od začiatku uvedomovalo svoju špeciálnu cestu na svet bez traumatizácie. Takýto prístup podporuje mentálne zdravie dieťaťa viac než tajomstvo.⁵⁰ Z pohľadu darcu, etické otázky zahŕňajú najmä dobrovoľnosť a informovaný súhlas – darca by mal dopredu vedieť, či ostane anonymný alebo nie, a podľa toho sa rozhodnúť darovať. Mnohí darcovia v otvorených systémoch aj tak nemajú záujem zasahovať do života rodiny; skôr im ide o

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Duff, M. A., & Goedeke, S. (2024). Parents' disclosure to their donor-conceived children in the last 10 years and factors affecting disclosure: A narrative review. *Human Reproduction Update*, 30(4), 488–527. <https://doi.org/10.1093/humupd/dmae010>

⁵⁰ Barzó, T. (2017) 'A gyermek érdekének védelmét erősítő családjogi alapelv érvényesülésében felmerülő ellentmondások [Rozpory pri uplatňovaní rodinnoprávnej zásady najlepšieho záujmu dieťaťa]', *Opuscula Civilia*, 2017, s. 2–13

altruistickú pomoc a eventuálnu možnosť stretnúť potomka len ak on sám bude chcieť. Darcovia často uvádzajú ako motiváciu súčiť s neplodnými pármí, nie túžbu po ďalších potomkoch, takže rešpektujú, že vychovávať bude iná rodina. Z etického hľadiska je však dôležité zaručiť, že ak sa identita odhalí, darca nebude mať nečakané právne ani finančné bremeno – čo moderné zákony garantujú (žiadne výživovacie povinnosti ani práva na dieťa). Tým sa etická rovnováha nastavuje tak, aby sa maximalizovalo dobro dieťaťa (poskytnutím pravdy) a zároveň minimalizovala újma darcovi (žiadna zodpovednosť, len možný kontakt v budúcnosti).

Ďalším aspektom je verejno-zdravotná a genetická etika. Anonymita môže komplikovať prístup k zdravotnej anamnéze darcu – dieťa nepozná rodinnú zdravotnú históriu, čo môže byť dôležité pri diagnostike či prevencii chorôb. Tiež vzniká riziko neúmyselného incestu, ak v jednej populácii existuje viacero súrodencov od toho istého neznámeho darcu. Registrované a identifikovateľné darcovstvo umožňuje kontrolovať počet počatých detí na darcu a upozorniť nepríbuzných polovičných súrodencov v prípade, že by napríklad plánovali sobáš. Eticky je teda anonymita sporná aj preto, že môže privodiť škody, ktorým sa dá predísť – napr. ak má darca dedičnú chorobu, pri anonymite sa o tom deti nedozvedia, kým pri otvorenom systéme je možné odovzdať aj medicínsky relevantné informácie.

V neposlednom rade, technologický pokrok spôsobil, že striktná anonymita je aj tak iluzórna: Rozmach komerčných DNA testov a genetických databáz umožňuje ľuďom vystopovať biologických príbuzných nezávisle od oficiálnych registrov. Stáva sa bežne, že donorom počaté deti nájdu polovičných súrodencov či samotného darcu cez DNA matching na genealogických webových stránkach. Etici preto upozorňujú, že je lepšie riadne poskytnúť informácie dôstojným spôsobom, než ponechať deti, aby náhodne objavovali pravdu cez internet, čo môže byť ešte viac šokujúce. Anonymita je v súčasnom svete čoraz menej obhájitelná tak z hľadiska dobrej starostlivosti o dieťa, ako aj praktickej realizateľnosti.

VI. Záver

Z porovnávacej analýzy vyplýva, že právne rámce vo svete prechádzajú významnou transformáciou v prospech väčšej transparentnosti pri darcovstve spermií a vajíčok. Kým v druhej polovici 20. storočia dominoval model absolútnej anonymity – motivovaný najmä ochranou záujmov dospelých, ako súkromie darcov či sociálna integrita neplodných párov – súčasné legislatívy vo viacerých krajinách už reflektujú nový konsenzus: právo dieťaťa poznať svoj biologický pôvod je autonómnou hodnotou hodnou právnej ochrany. Tento posun je podporený nielen rastúcim množstvom medzinárodných ľudskoprávných dokumentov a judikatúry (napr. CRC, judikatúra ESĽP a Medziamerického súdu pre ľudské práva), ale aj jednoznačnými stanoviskami odborníkov z oblasti bioetiky, vývinovej psychológie a detskej psychiatrie.

V závere sa natíska rad neodbytných otázok, ktoré by mali rezonovať v slovenskej právnej obci: *quis custodiet ipsos custodes?*—kto a akými právnymi nástrojmi zaručí, aby základné právo dieťaťa počatého darcovskou formou asistovanej reprodukcie poznať svoj pôvod nebolo „rozpustené“ v globalizovanom trhu reprodukčných služieb? Mal by slovenský zákonodarca zaviesť funkčný centrálny register darcov a presne ohraničiť maximálny počet rodín na jedného darcu, alebo postačí autonómna regulácia medicínskej samosprávy? Ak anonymita darcu preukázateľne blokuje včasnú prevenciu dedičných ochorení, neposúva sa v kolízii medzi súkromím darcu a zdravím dieťaťa ťarcha proporcionality

jednoznačne v prospech dieťaťa? A napokon, ak medzinárodné dohody naďalej odkladajú harmonizáciu limitov darcovstva, nebude skôr či neskôr nevyhnutná aspoň regionálna, európska regulácia, ktorá zamedzí reprodukčnému turizmu na úkor detí?

Medzinárodné právo zdôrazňuje princíp najlepšieho záujmu dieťaťa ako interpretačný kompas pri všetkých rozhodnutiach týkajúcich sa detí.⁵¹ A práve tento princíp dnes čoraz viac inklinuje k názoru, že anonymita môže byť v rozpore s právom na identitu, osobnú históriu a rodinné väzby. Psychologické štúdie zároveň ukazujú, že utajovanie pôvodu môže viesť k narušeniu dôvery, identitnému zmätku a pocitu vyčlenenia u osôb počatých darcovstvom.⁵² Naopak, otvorenosť – najmä ak je komunikovaná primerane veku a citlivo – môže posilniť rodinné väzby, budovať autentické vzťahy a podporovať zdravý vývin dieťaťa. Tieto empirické poznatky zároveň oslabujú niekdajšie obavy, že odhalenie pôvodu naruší rodičovskú autoritu alebo destabilizuje rodinu.

Samozrejme, uznanie práva dieťaťa na poznanie pôvodu neznamena ignorovanie práv darcu či rodičov – právny diskurz sa čoraz častejšie prikláňa k modelu vyvažovania (due balance), kde práva všetkých zúčastnených strán sú rešpektované, avšak prioritou zostáva ochrana najzraniteľnejšieho subjektu – dieťaťa. Moderné legislatívne prístupy ukazujú, že je možné právne zaručiť dieťaťu prístup k údajom o genetickom rodičovi, pričom darca nie je vystavený právnym nárokom, ako je výživné či priznanie rodičovskej zodpovednosti. Takéto riešenia predstavujú vyvážený kompromis medzi transparentnosťou a ochranou súkromia.

Zaujímavé je, že aj konzervatívne orientované právne poriadky, ktoré tradične zdôrazňujú rodinné hodnoty, dnes čoraz častejšie smerujú k väčšej úprimnosti a otvorenosti – nie v protiklade, ale práve v mene blaha dieťaťa. Pravda o pôvode prestáva byť vnímaná ako hrozba pre rodinnú súdržnosť a začína byť považovaná za základný predpoklad dôstojnosti a dôvery v rodinnom prostredí.

Právne poriadky sa tak posúvajú smerom k modelu, v ktorom deti počaté darcovstvom nie sú občanmi druhej kategórie pokiaľ ide o právo poznať svoje korene. Tento vývoj je možné interpretovať ako krok smerom k hlbšiemu uznaniu detskej subjektivity, rešpektu k autonómii jednotlivca a posilneniu ľudskej dôstojnosti v oblasti, ktorá bola po desaťročia zahalená závojom mlčanlivosti a právnej fikcie.

Použité informačné zdroje

Africká únia. (1990). Africká charta práv a blaha dieťaťa [African Charter on the Rights and Welfare of the Child]. Dostupné na: <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=25> [cit. 2025-03-17].

Barzó, T., A demográfiai kihívásokra adott családpolitikai válasz hazánkban [Family Policy Response to Demographic Challenges], Miskolci Jogi Szemle, Vol. 18, No. 2, 2023, pp. 23–41

⁵¹ Váradi-Csema, E., Children's Rights and the Criminal Protection of Minors, in: Gárdos-Orosz, F.; Varga, Zs. (eds.), Criminal Legal Studies: Legal Studies on Central Europe, Central European Academic Publishing, Miskolc–Budapest, 2022, pp. 413–435

⁵² Erdosova, A. (2025). Náhradné materstvo vo svetle zodpovednostných mechanizmov, neistôt a možných riešení ("Surrogacy in the Light of Accountability Mechanisms, Uncertainties, and Possible Solutions.") Justičná revue, 77, 2025, č. 2, s. 137 – 150.. 77. 137-150.

Barzó, T. (2017) 'A gyermek érdekének védelmét erősítő családjogi alapelv érvényesülésében felmerülő ellentmondások [Rozpory pri uplatňovaní rodinnoprávnej zásady najlepšieho záujmu dieťaťa]', *Opuscula Civilia*, 2017, s. 2–13

Clark, B. (2013). Krehká rovnováha? Práva detí počatých darovanými gamétami na poznanie svojho biologického pôvodu [A balancing act? The rights of donor-conceived children to know their biological origins]. *Georgia Journal of International and Comparative Law*.

Committee on the Rights of the Child (CRC) (2016) 'Concluding observations on the fifth periodic report of France', UN Doc CRC/C/FRA/CO/5, 23 Feb. Dostupné na: <https://undocs.org/en/CRC/C/FRA/CO/5> [cit. 13-06-2025].

Committee on the Rights of the Child (CRC) (2016) 'Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of Ireland', UN Doc CRC/C/IRL/CO/3-4, 29 Jan. Dostupné na: <https://undocs.org/en/CRC/C/IRL/CO/3-4> [cit. 13-06-2025].

Daniels, K. (1994). Švédsky zákon o inseminácii a jeho dopad [The Swedish Insemination Act and its impact]. *The Australian & New Zealand Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 34(4), 437–439. <https://doi.org/10.1111/j.1479-828x.1994.tb01265.x>

Duff, M. A., & Goedeke, S. (2024). Parents' disclosure to their donor-conceived children in the last 10 years and factors affecting disclosure: A narrative review. *Human Reproduction Update*, 30(4), 488–527. <https://doi.org/10.1093/humupd/dmae010>

Erdosova, A. (2025). Náhradné materstvo vo svetle zodpovednostných mechanizmov, neistôt a možných riešení ("Surrogacy in the Light of Accountability Mechanisms, Uncertainties, and Possible Solutions.") *Justičná revue*, 77, 2025, č. 2, s. 137 – 150.. 77. 137-150.

Európsky súd pre ľudské práva. (1989). Gaskin proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 7. júla 1989, sťažnosť č. 10454/83 [Gaskin v. United Kingdom, Judgment of July 7, 1989, Application No. 10454/83]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57623> [cit. 2025-03-17].

Európsky súd pre ľudské práva. (2002). Mikulić proti Chorvátsku, rozsudok z 7. februára 2002, sťažnosť č. 53176/99 [Mikulić v. Croatia, Judgment of February 7, 2002, Application No. 53176/99]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60119> [cit. 2025-03-17].

Európsky súd pre ľudské práva. (2003). Odièvre proti Francúzsku, rozsudok Veľkej komory z 13. februára 2003, sťažnosť č. 42326/98 [Odièvre v. France, Grand Chamber judgment of February 13, 2003, Application No. 42326/98]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60936> [cit. 2025-03-17].

Európsky súd pre ľudské práva. (2012). Godelli proti Taliansku, rozsudok z 25. septembra 2012, sťažnosť č. 33783/09 [Godelli v. Italy, Judgment of September 25, 2012, Application No. 33783/09]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113740> [cit. 2025-03-17].

Európsky súd pre ľudské práva. (2016). J.R. proti Taliansku, rozsudok z 28. júna 2016, sťažnosť č. 13442/13 [J.R. v. Italy, Judgment of June 28, 2016, Application No. 13442/13]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163766> [cit. 2025-03-17].

Európsky súd pre ľudské práva. (2023). Gauvin-Fournis a Silliau proti Francúzsku, rozsudok z 7. septembra 2023, sťažnosti č. 21424/16 a 45728/17 [Gauvin-Fournis and Silliau v. France, Judgment of September 7, 2023, Applications Nos. 21424/16 and 45728/17]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-226422> [cit. 2025-03-17].

Francúzsko. (2021). Zákon č. 2021-1017 z 2. augusta 2021 o bioetike [Loi n° 2021-1017 du 2 août 2021 relative à la bioéthique]. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043884162> [cit. 2025-03-19].

Frith, L. (2001). Darcovstvo gamét a anonymita: Etická a právna debata [Gamete donation and anonymity: The ethical and legal debate]. *Human Reproduction*, 16(5), 818–824. <https://doi.org/10.1093/humrep/16.5.818>

Interamerický súd pre ľudské práva. (2011). Gelman proti Uruguaju, rozsudok z 24. februára 2011 (Merits and Reparations), Series C No. 221 [Gelman v. Uruguay, Judgment of February 24, 2011 (Merits and Reparations), Series C No. 221]. Dostupné na: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_221_ing.pdf [cit. 2025-03-17].

Interamerický súd pre ľudské práva. (2012). Fornerón a dcéra proti Argentíne, rozsudok z 27. apríla 2012 (Merits, Reparations and Costs), Series C No. 242 [Fornerón and Daughter v. Argentina, Judgment of April 27, 2012 (Merits, Reparations, and Costs), Series C No. 242]. Dostupné na: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_242_esp.pdf [cit. 2025-03-17].

Johnson v. Superior Court of Los Angeles County, 80 Cal. App. 4th 1050 (2000). Dostupné na: <https://casetext.com/case/johnson-v-superior-court-of-los-angeles-co> [cit. 2025-03-19].

Kiniry, L. (2024) 'Serial sperm donors and lack of regulation create risks and leave children seeking answers [Sérioví darcovia spermií a nedostatok regulácie vytvára riziká a zanecháva deti bez odpovedí]', CBS News, 1 November. Dostupné na: <https://www.cbsnews.com/news/sperm-donation-lack-of-regulation-creates-risk-leaves-children-seeking-answers/> [cit. 13-06-2025].

McGovern, P. G., et al. (2018). Anonymita darcov spermií: koncept prekonaný modernou technológiou [Sperm donor anonymity: A concept rendered obsolete by modern technology]. *Fertility and Sterility*, 109(2), 230–231.

Murphy, T. (2024, 13. jún). Father of Sperm Banking. *Brown Alumni Magazine*. Dostupné na <https://www.brownalumnimagazine.com/articles/2024-06-13/father-of-sperm-banking> [cit. 5. 4. 2025].

Najvyšší súd Kalifornie. (1968). *People v. Sorensen*, 68 Cal. 2d 280, 437 P.2d 495, 66 Cal. Rptr. 7 [People v. Sorensen, 68 Cal. 2d 280, 437 P.2d 495, 66 Cal. Rptr. 7].

Nemecko. (2018). Zákon o registri darcov spermií (Samenspenderegistergesetz – SaRegG) [Sperm Donor Registry Act (Samenspenderegistergesetz – SaRegG)]. Dostupné na: <https://www.gesetze-im-internet.de/saregg/BJNR251310017.html> [cit. 2025-03-17].

Oberlandesgericht Hamm. (2013). Urteil vom 6. Februar 2013 – 14 U 7/12 [Judgment of February 6, 2013 – 14 U 7/12]. Dostupné na: https://www.justiz.nrw.de/nrwe/olgs/hamm/j2013/l_14_U_7_12_Urteil_20130206.html [cit. 2025-03-19].

Organizácia amerických štátov. (1969). Americký dohovor o ľudských právach [American Convention on Human Rights]. Dostupné na: https://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm [cit. 2025-03-17].

Parlament štátu Viktória. (2016). Zákon o zmene asistovanej reprodukčnej liečby z roku 2016 [Assisted Reproductive Treatment Amendment Act 2016]. Dostupné na: <https://www.legislation.vic.gov.au/as-made/acts/assisted-reproductive-treatment-amendment-act-2016> [cit. 2025-03-19].

Parliament of Victoria, Law Reform Committee. (2012). Správa o prístupe osôb počatých darcovstvom k informáciám o darcoch: Záverečná správa [Inquiry into Access by Donor-Conceived People to Information about Donors: Final Report]. Parliament of Victoria. Dostupné na: https://www.parliament.vic.gov.au/file_uploads/LRC_Donor-Conceived_Information_Final_Report_FTPknxZQ.pdf [cit. 2025-03-19].

Parlamentné zhromaždenie Rady Európy. (2019, 12. apríl). Rozprava zo dňa 12. apríla 2019 (18. zasadnutie) [Assembly debate on 12 April 2019 (18th Sitting)]. In Dok. 14835, Správa Výboru pre sociálne veci, zdravie a udržateľný rozvoj, spravodajkyňa: Petra De Sutter; Dok. 14854, Stanovisko Výboru pre právne záležitosti a ľudské práva, spravodajca: Pierre-Alain Fridez. Rada Európy.

Pius XII. (1949, 29. október). Príhovor k účastníkom IV. medzinárodného kongresu katolíckych lekárov. Dostupné na https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/speeches/1949/documents/hf_p-xii_spe_19491029_medici.html

Pratten v. British Columbia (Attorney General) et al. (2012). Rozsudok odvolacieho súdu Britskej Kolumbie z 27. novembra 2012, 2012 BCCA 480 [Pratten v. British Columbia (Attorney General) et al., Judgment of the British Columbia Court of Appeal, November 27, 2012, 2012 BCCA 480]. Dostupné na: <https://www.canlii.org/en/bc/bcca/doc/2012/2012bcc480/2012bcc480.html> [cit. 2025-03-19].

Rada Európy. (1950). Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd [European Convention on Human Rights]. Rada Európy. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf [cit. 2025-03-17].

Readings, J., Blake, L., Casey, P., Jadv, V., & Golombok, S. (2011). Secrecy, disclosure and everything in-between: Decisions of parents of children conceived by donor insemination, egg donation and surrogacy. Reproductive BioMedicine Online, 22(5), 485–495. <https://doi.org/10.1016/j.rbmo.2011.01.014> [cit. 5. 4. 2025].

Rose a iní proti Ministerstvu zdravotníctva a Úradu pre ľudské oplodnenie a embryológiu. (2002). Rozsudok z 26. júla 2002, [2002] EWHC 1593 (Admin) [Rose and others v. Secretary of State for Health and the Human Fertilisation and Embryology Authority, Judgment of July 26, 2002, [2002] EWHC 1593 (Admin)]. Dostupné na: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5b46f1fb2c94e0775e7ef597> [cit. 2025-03-19].

Sawyer, N. A. a McDonald, J. F. (2007) 'A review of mathematical models used to determine sperm donor limits for infertility treatment [Prehľad matematických modelov používaných na stanovenie limitov počtu darcov spermií pri liečbe neplodnosti]', Fertility and Sterility, 90 (3), s. 265–271. DOI: 10.1016/j.fertnstert.2007.06.020.

Spojené kráľovstvo. (1990). Zákon o ľudskej fertilizácii a embryológii z roku 1990 [Human Fertilisation and Embryology Act 1990], kapitola 37. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/contents> (citované 15. marca 2025).

Spolkový súdny dvor Nemecka. (2015). Rozsudok z 28. januára 2015 – BGH XII ZR 201/13 [Federal Court of Justice of Germany, Judgment of January 28, 2015 – BGH XII ZR 201/13]. Dostupné na: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Art=en&Gericht=bgh&anz=1&nr=70419&pos=0> [cit. 2025-03-19].

Uniform Law Commission. (2017). Zákon o jednotnom rodičovstve (2017) (Uniform Parentage Act). Retrieved from <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=c4f37d2d-4d20-4be0-8256-22dd73af068f> (accessed March 17, 2025).

Valné zhromaždenie OSN (1948) Všeobecná deklarácia ľudských práv [Universal Declaration of Human Rights], rezolúcia 217 A (III) z 10. decembra 1948. Organizácia Spojených národov. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> [cit. 13-06-2025].

Váradi-Csema, E., Children's Rights and the Criminal Protection of Minors, in: Gárdos-Orosz, F.; Varga, Zs. (eds.), Criminal Legal Studies: Legal Studies on Central Europe, Central European Academic Publishing, Miskolc–Budapest, 2022, pp. 413–435

Victoria Government. (1985). Zákon o neplodnosti (lekárske postupy) z roku 1984 [Infertility (Medical Procedures) Act 1984]. Victoria Government Gazette, 10163, 47.

Výbor OSN pre práva dieťaťa. (2013). Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa, aby jeho najlepší záujem bol prvoradým hľadiskom (článok 3 ods. 1) [General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (Article 3, paragraph 1)]. OSN. Dostupné na: https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf [cit. 2025-03-17].

Walker, L. (2025) 'Scandal in Belgium sees sperm donor with cancer gene conceive 52 children [Škandál v Belgicku: darca spermií s génom zvyšujúcim riziko rakoviny splodil 52 detí]', Euronews, 3 June. Dostupné na: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/06/03/scandal-in-belgium-sees-sperm-donor-with-cancer-gene-conceive-52-children> [cit. 13-06-2025].